

دانشگاه باقر العلوم علیه السلام

دانشکده: تاریخ، تمدن و مطالعات سیاسی

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

رشته: فقه سیاسی

عنوان:

نظریه ولایت فقیه در فقه اهل سنت

استاد راهنما:

حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر محمد قاسمی

استاد مشاور:

حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر عباسعلی مشکانی

نگارش:

محمد علی ائیمی نیسیانی

شهریور ۱۳۹۹

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه باقر العلوم

دانشگاه باقر العلوم علیه السلام

دانشکده: تاریخ، تمدن و مطالعات سیاسی

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

رشته: فقه سیاسی

عنوان:

نظریه ولایت فقیه در فقه اهل سنت

استاد راهنما:

حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر محمد قاسمی

استاد مشاور:

حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر عباسعلی مشکانی

نگارش:

محمد علی ائیمی نیسانی

شهریور ۱۳۹۹

تقدیم

این برگ سبز، تحفه‌ی بنده‌ای است سراپا تقصیر، هرچند ناچیز ولی در حد بضاعت، پیشکش آورده است به پیشگاه یگانه‌ی هستی‌بخش و خاصان و مقربان درگاهش و جویندگان و پویندگان راهش و به خصوص جان عالم خلقت، تا به تمنای دل خود، کوشش عاشق بی‌چاره‌ای باشد که بی‌کشش معشوق به جایی نرسد؛

لیک اینم بس که چه دشمن چه دوست گوید این هم از خریدارن اوست

یارب تقبل منا هذا القلیل

تقدیر

حمد و سپاس خدای را که به ما نعمت حیات بخشید و قابلیت معرفت به ما عطا فرمود و برای هدایت ما بهترین بندگان را سوی ما فرستاد تا در سایه سار رحمت بی‌منت‌هایش مسیر رشد و بالندگی را به سوی طی کنیم. سپاس و درود و رحمت حق بر بندگان برگزیده‌ی خدا، انبیاء و اوصیاء، اولیاء و مقربین، پیامبر رحمت (صلی‌الله‌علیه‌و‌آله) و خاندان مطهرش، امامان معصوم (علیهم‌السلام)، آخرین حجت حق (عجل‌الله‌تعالی‌فرجه‌الشریف)، نایبان خاص و عام ولی‌عصر، ولی‌فقیه‌زمان، علمای دین، رهروان راه هدایت، شهدای راه حقیقت، و اساتید گران‌قدرمان که رنج هدایت ما را به جان خریدند تا بتوانیم از زلال چشمه‌ی معرفت بهره‌مند شویم و راهمان را از کوره‌های گمراهی‌بازیاییم. سپاس فراوان از پدر و مادری که در کوران زندگی پرآشوب دنیا توانستند با نثار عمر و جوانی خود، امانتی خدا را به بالندگی جسم و جان رسانده و با رزق حلال و شهد معرفت، به راه راست زندگی سوق دهند. سپاس از همسر مهربانم که شعاعی از مهر و عطوفت خداوندی است و همراه باوفای زندگی پرنجم بوده و هست.

چکیده

بحث حاکمیت اسلامی در بین دو مکتب فقهی بزرگ اسلام، از جمله مسائل چالش‌برانگیز در تاریخ اجتماعی مسلمین و سرچشمه‌ی بسیاری از اختلافات درونی امت اسلامی بوده است. در این زمینه ضرورت برپایی حکومت اسلامی، ضرورت اجرای احکام خدا و رویه‌ی پیامبر اسلام در تشکیل حکومت مورد اتفاق است؛ اما منشاء اختلاف دو مکتب در بحث مشروعیت و مقبولیت حکومت اسلامی است. در مورد مشروعیت، شیعه معتقد به انتصابی بودن امامت و در مورد چگونگی به فعلیت رسیدن آن یعنی بحث مقبولیت، آن را مشروط به پذیرش و اقبال عمومی از طرف مسلمین می‌داند؛ در حالی که اهل سنت معتقد به انتخابی بودن خلافت هستند و آن را از طرق مختلف از جمله: شورا، استخلاف، انتخاب اهل حل و عقد، بیعت و استیلاء هم جایز می‌دانند. مبانی مشروعیت اهل سنت پسینی و مبتنی بر وقایع تاریخی است. از دیدگاه اهل سنت، حکومت اسلامی بعد از پیامبر دیگر انتصاب خدا و پیامبر نبوده و به مردم واگذار شده است؛ ولی اعتقاد شیعه بر این است که حکومت حق، حکومت ولایی است به این معنی که حق حاکمیت تنها از آن خداوند است و به هر کسی که شایسته بداند تفویض می‌کند. با توجه به این که اغلب علمای اهل سنت اجتهاد و فقاہت را از جمله شرایط حاکم اسلامی می‌دانند، وجه اشتراک مهمی با نظریه‌ی ولایت فقیه در شیعه پدیدار می‌شود که نقطه‌ی اتکاء خوبی برای رسیدن به وحدت اسلامی است. نظریه‌ی «ولایت فقیه» در شیعه از دو بخش «ولایت و فقاہت» تشکیل شده که با نظریه‌ی «خلافت با شرط فقاہت» نزد اهل سنت، دارای وجه اشتراک در «فقاہت» است؛ البته لفظ خلافت نزد شیعه معادل امامت و ولایت بوده و برای معصومین که منصوب خداوند هستند به کار می‌رود. در مجموع می‌توان نتیجه گرفت که حکومت مطلوب شیعه (در زمان غیبت امام معصوم)، ولایت فقیه، و حکومت مطلوب اهل سنت، خلافت فقیه است که این یک اختلاف لفظی است.

کلید واژه‌ها: مشروعیت، مقبولیت، اهل سنت، ولایت، ولایت فقیه.

فهرست مطالب

عنوان صفحه

مقدمه ۱

۱- بیان مسأله ۳

۲- سوال اصلی تحقیق ۴

۳- سوال‌های فرعی ۴

۴- اهمیت مسأله و ضرورت تحقیق ۴

الف. اهمیت تحقیق ۴

ب. ضرورت تحقیق ۵

۵- پیشنهاد تحقیق ۵

۶- نوآوری تحقیق ۷

۷- اهداف تحقیق ۷

۸- فرضیه‌های تحقیق ۸

فصل اول: کلیات و مبانی نظری

گفتار اول: مفردات و مصطلحات ۱۰

۱- مشروعیت ۱۰

۲- مقبولیت ۱۰

۳- بیعت ۱۱

۴- خلافت ۱۱

۴-۱- خلافت از دیدگاه شیعه ۱۲

۴-۲- خلافت از دیدگاه اهل سنت ۱۳

۵- اولی الامر ۱۳

عنوان صفحه

- ۱-۵- اولی الامر از نظر شیعه ۱۴
- ۲-۵- اولی الامر از نظر اهل سنت ۱۴
- ۶- ولایت ۱۶
- ۷- فقیه ۱۷
- ۸- ولایت فقیه ۱۷
- گفتار دوم: نظریه‌های تحقیقی و مبانی نظری ۱۹
- ۱- حکومت یک ضرورت عقلی ۱۹
- ۲- اسلام؛ دین کامل ۱۹
- ۳- اهداف حکومت اسلامی ۲۰
- ۳-۱- اهداف حکومت اسلامی از دیدگاه اهل سنت (امنیت محوری) ۲۰
- شاخصه‌های نظریه‌ی امنیت محوری ۲۱
- ۳-۲- اهداف حکومت اسلامی از دیدگاه شیعه (عدالت محوری) ۲۲
- شاخصه‌های نظریه‌ی عدالت محوری ۲۳
- ۴- حکومت از دیدگاه قرآن ۲۴
- ۴-۱- حکومت طاغوت ۲۵
- ۴-۲- حکومت الهی (حکومت ولایی) ۲۷
- ویژگی‌های حکومت الهی ۲۷
- ۴-۲-۱- حاکمیت پیامبر ۲۸
- حکومت پیامبران الهی در قرآن ۲۹
- حکومت پیامبر اسلام (صلی الله علیه وآله وسلم) در قرآن ۳۰
- ۴-۲-۲- حاکمیت معصوم ۳۲
- ۴-۲-۳- حاکمیت فقه ۳۲

عنوان صفحه

۳۳ ۴-۲-۴- حاکمیت فقیه
۳۴ ۵- دیدگاه‌های تشکیل حکومت در فقه شیعه
۳۴ ۱-۵- قواعد فقهی حکومت در شیعه
۳۴ - اصل عدم ولایت
۳۵ - اصل عدم نسخ
۳۵ - عدم جواز بازگشت به قبل
۳۶ - وجوب اهتمام به امور مسلمین
۳۶ - وجوب کفران به طاغوت
۳۷ - وجوب مقدمه‌ی واجب
۳۷ - قاعده‌ی میسور
۳۸ - وجوب ترک مقدمه‌ی حرام
۳۹ - قاعده‌ی نفی سیل
۳۹ ۲-۵- دین و سیاست
۴۰ ۳-۵- حق تشریح برای ولی خدا
۴۰ ۴-۵- مسئله‌ی حکومت، فقهی یا کلامی
۴۱ ۶- دیدگاه‌های تشکیل حکومت در فقه اهل سنت
۴۲ ۱-۶- ضرورت وجود امام
۴۳ ۲-۶- عدم نصب امام
۴۴ ۳-۶- عدم عصمت

فصل دوم:

نسبت‌سنجی نظریه‌ی ولایت و خلافت و گستره‌ی شمولی این دو نظریه

۴۷ گفتار اول: مختصات نظریه‌ی ولایت فقیه
۴۷ ۱- ولایت در قرآن

عنوان صفحه

- ۱-۱- معانی مختلف واژه‌ی ولی در قرآن ۴۹
- ۲-۱- ولایت تکوینی ۵۰
- ولایت تکوینی خدا و اولیای خدا در قرآن ۵۰
- ۳-۱- ولایت تشریحی ۵۱
- ۲- ولایت در روایات ۵۲
- ۳- ولایت فقیه در فقه شیعه ۵۴
- فرق ولایت و وکالت در فقه شیعه ۵۷
- ولایت، حق یا تکلیف ۶۰
- شرایط امامت امت ۶۱
- ولایت نواب عام در احادیث و کلام علمای شیعه ۶۴
- تقریر حکومت فقیه از نظر شیعه ۶۹
- گفتار دوم: خلافت از دیدگاه اهل سنت ۷۳**
- ۱- تعریف خلافت از دیدگاه اهل سنت ۷۳
- ۲- وجوب اطاعت از خلیفه ۷۴
- ۳- شرایط خلافت از دیدگاه اهل سنت ۷۵
- گفتار سوم: نسبت نظریه‌ی ولایت فقیه و خلافت ۷۷**
- ۱- واژه خلیفه در قرآن ۷۷
- ۲- خلافت در روایات شیعه و سنی ۸۰
- ۱-۲- ویژگی های احادیث اثنا عشر ۸۳
- ۲-۲- صحت حدیث اثنی عشر ۸۳
- ۳- مفهوم واژه‌ی خلیفه نزد اهل لغت ۸۴
- ۴- نسبت دو واژه‌ی امامت و خلافت ۸۵

عنوان صفحه

فصل سوم:

شرایط حاکم و مشروعیت حکومت از دیدگاه فقه اهل سنت

گفتار اول: شرایط حاکم از دیدگاه فقه اهل سنت ۸۹

۱- شرایط عمومی (سلامت جسمانی، نسب، ...) ۸۹

۲- شرایط اختصاصی (عدالت و فقاہت) ۹۱

۱-۲- عدالت حاکم ۹۱

۱-۱-۲- عدالت حاکم از دیدگاه شیعه ۹۱

۲-۱-۲- عدالت حاکم از دیدگاه اهل سنت ۹۳

۲-۲- فقاہت حاکم ۹۵

۱-۲-۲- فقاہت حاکم از دیدگاه شیعه ۹۵

۲-۲-۲- فقاہت حاکم از دیدگاه اهل سنت ۹۸

گفتار دوم: مشروعیت از دیدگاه فقه اهل سنت ۱۰۰

۱- شورا ۱۰۱

۱-۱- شورا در تعیین حاکم از نظر شیعه ۱۰۱

۲-۱- شورا در تعیین حاکم از نظر اهل سنت ۱۰۴

۲- استخلاف ۱۰۶

۳- انتخاب اهل حل و عقد ۱۰۸

۴- بیعت ۱۱۰

۱-۴- اهداف بیعت از دیدگاه شیعه ۱۱۰

۲-۴- بیعت از دیدگاه اهل سنت ۱۱۴

۵- استیلاء ۱۱۷

- قاعده‌ی الزام ۱۲۲

عنوان صفحه

گفتار سوم: تاریخ فقه سیاسی اهل سنت ۱۲۳

- مذهب حنفی ۱۲۳

- مذهب مالکی ۱۲۴

- مذهب شافعی ۱۲۴

- مذهبی حنبلی ۱۲۵

- سازوکارهای فقهی (سیاسی) اهل سنت ۱۲۶

۱- دوره خلافت (دوره نص‌گرای صحابه) ۱۲۷

۲- دوره سلطنت (ظهور فقه الخلافه) ۱۲۸

۳- دوره متاخرین ۱۲۹

گفتار چهارم: نسبت سنجی مشروعیت اهل سنت با فقه شیعه ۱۳۵

۱- امر امامت؛ الهی یا بشری ۱۳۵

۲- نسبت مشروعیت و مقبولیت ۱۳۵

● نتیجه‌گیری ۱۳۸

● فهرست منابع ۱۴۰

مقدمه

ولایت یک اصل اعتقادی شیعه و مبتنی بر مبانی تفکر توحیدی است که بر اساس آن حق حاکمیت و سرپرستی جامعه‌ی انسانی مخصوص خداوند است و آن را به بندگان صالح و برگزیده‌ی خود تفویض می‌کند. طبق این باور توحیدی، ولایت از خداوند به پیامبر و پس از او به امامان معصوم و در زمان غیبت معصوم به نایبان خاص و سپس به نایبان عام امام که فقهای جامع‌الشرایط هستند می‌رسد. دیدگاه اهل سنت در مورد ولایت خداوند و تفویض آن به پیامبرش با دیدگاه شیعه مشترک است؛ اما اختلاف دو دیدگاه به حق حاکمیت و مشروعیت پس از پیامبر مربوط می‌شود. پس از رحلت پیامبر عده‌ای از صحابه بدون توجه به اصل ولایت و جریان حاکمیت الهی؛ و وانهادن تمام احادیث و روایات نبوی که خود از زبان پیامبر شنیده بودند، در ثقیفه گرد هم آمده و خلیفه و جانشینی برای پیامبر انتخاب کردند. از آن پس این رویه ادامه یافت تا سنگ بنای نظریه‌های فقهی، سیاسی التقاطی و شکاف و اختلاف در امت اسلامی شد. از آنجایی که نظریه‌های فقهی و سیاسی اهل سنت، به جای آن که مبتنی بر مبانی فقهی و کلامی اسلام و مستند به وحی و روایات پیامبر باشد، پسینی و مبتنی بر وقایع تاریخی است، تحقیق و بررسی آن برای رسیدن به یک مبنای درست و روشن، دشوار می‌نماید. البته فقهای اهل سنت برای اثبات نظرات خود به آیات قرآن و روایاتی از پیامبر استناد می‌کنند که قابل تأمل است.

عواملی در مسیر نقد و بررسی دیدگاه‌های فرق مختلف اهل سنت در موضوع سیاست، حکومت، شرایط و مشروعیت حاکم اسلامی، کار تحقیق را با مشکل مواجه می‌کند. در این جا به برخی از مشکلات مسیر بررسی و نقد نظرات فقهای اهل سنت به اجمال اشاره می‌شود:

برخی از فقهای اهل سنت اعتقاد به تصویب دارند یعنی معتقدند که مجتهد هر حکمی بدهد آن حکم، حکم خداوند است؛ مقبولیت از نظر فقهای اهل سنت گسترده‌ی وسیعی دارد؛ علمای اهل سنت در مورد کیفیت به فعلیت رسیدن و مقبولیت حاکم و حکومت اختلاف گسترده‌ای دارند؛ عدم معیار واحد در باب مشروعیت و در نتیجه اختلاف زیاد بین علمای اهل سنت گسترده‌ی وسیعی برای مشروعیت حاکم و حکومت ایجاد کرده است؛ در دیدگاه فقهای اهل سنت، امر تعیین حاکم به دست خدا نیست بلکه تفویض به مسلمین شده است؛ در مستنبطات اصولی اهل سنت، غیر از قرآن و سنت، مواردی مثل قیاس و استحسان وجود دارد؛ اهل سنت حکومت را از مقوله‌ی عقائدی مثل توحید و نبوت نمی‌دانند بلکه آن را از مقوله‌ی احکامی مثل جهاد می‌شمارند. اهل سنت مشتمل بر فرقه‌ها و نحله‌های متعدد فقهی و کلامی در عصر قدیم بوده و در عصر جدید هم متنوع‌تر شده‌اند. با وجود این مسائل، نقد و بررسی دیدگاه اهل سنت در موضوع حکومت، بسیار دشوار است.

این پژوهش با بررسی اقوال فقهای اهل سنت به دنبال یافتن وجوه اشتراک در مبانی و قواعد حاکمیت و مشروعیت از دیدگاه آنان و مقایسه‌ی آنها با مبانی شیعه برای نزدیکی نظریات فقهی اهل سنت با نظریه‌ی ولایت فقیه شیعه است.

۱- بیان مسأله:

نظریه ولایت فقیه، یکی از نظریه‌های حکومت در اسلام است که در عصر غیبت و در قامت فقه شیعی مطرح شده است. در مقابل در فقه اهل سنت نظریه‌ی خلافت مطرح بوده و در پرتو آن انواعی از حکومت‌ها در جوامع سنی تشکیل شده است؛ اما تاکنون به طور رسمی و علنی از ولایت فقیهان سنی بر جامعه سخنی به میان نیامده است. عدم طرح نظریه‌ی ولایت فقیه در فقه اهل سنت، یا به دلیل عدم ظرفیت این نظریه در فقه سنی است یا به دلایل دیگری، فقه و فقهای سنی به این نظریه توجهی نکرده و یا در صورت طرح، به بحثی گذرا و اجمالی در این زمینه اکتفا کرده‌اند.

با بررسی نقش فقه و فقیه در اداره امور اجتماع مسلمین در فقه اهل سنت و در نظر گرفتن شرایط حکومت و حاکم و همچنین نظریه‌های سیاسی خلافت، امت واحده، امامت و امت و ... در منابع اهل سنت، می‌توان وجوه اشتراکی با نظریه ولایت فقیه در فقه شیعه یافت. رسیدن به اشتراک در فقه شیعه و فقه اهل سنت در مورد حکومت فقیه بر جامعه اسلامی، راه را برای نیل به وحدت اسلامی در سایه حاکمیت اسلام و ایجاد تمدن نوین اسلامی هموار خواهد کرد.

تحقیق حاضر تلاش می‌کند ظرفیت‌های فقه اهل سنت در زمینه نظریه‌ی ولایت فقیه را مورد محک و بررسی قرار داده و امکان فقهی پذیرش حاکمیت فقیه سنی یا شیعی بر جامعه اهل سنت و اداره‌ی جامعه اسلامی بر مبنای فقه، تا رسیدن به آرمان ایجاد حکومت فراگیر اسلامی تحت ولایت فقیه را تحلیل و بررسی کند.

۲- سوال اصلی تحقیق:

ولایت فقیه از منظر فقه اهل سنت چگونه تبیین می‌شود؟

۳- سوال‌های فرعی:

- مفاهیم ولایت، خلافت، سلطنت و ملک و نسبت آنها در فقه اهل سنت چگونه تبیین می‌شود؟
- چه نسبتی میان نظریه‌ی ولایت فقیه و نظریه‌ی خلافت وجود دارد؟
- در فقه اهل سنت حاکم باید از چه ویژگی‌هایی برخوردار باشد؟
(با تأکید بر شرط اجتهاد و فقاہت و عدالت)
- مشروعیت حاکم از دیدگاه فقه اهل سنت چگونه تبیین می‌شود؟

۴- اهمیت مساله و ضرورت تحقیق:

الف. اهمیت تحقیق:

موجودیت و بقای هر مکتبی منوط به نظام، ساختار و تشکیلات مبتنی بر مبانی صحیح و مستند است. دین مبین اسلام که مبتنی بر مبانی صحیح و مستند به قرآن، سنت و عقل است، و اکنون گستره‌ی وسیعی از جغرافیای سرزمینی و جمعیتی جهان را در بر گرفته، در مواجهه با هجوم تمدنی مکاتب مادی، نیازمند نظام، ساختار و تشکیلات مبتنی بر مبانی صحیح و مستند است. از آنجایی که اکثریت مطلق جمعیت مسلمان جهان را پیروان اهل سنت تشکیل می‌دهد، بررسی مبانی فقه اهل سنت برای ایجاد ساختار حکومتی فراگیر مبتنی بر منابع فقهی اهل سنت اهمیت فراوان دارد. نظریه‌ی ولایت فقیه در فقه شیعه و ایجاد حکومت دینی در ایران و رشد و بالندگی آن و بیش از چهار دهه موفقیت، توجه بسیاری از صاحب‌نظران فقه اهل سنت را متوجه این نظریه‌ی مترقی ساخته است.

ب. ضرورت تحقیق:

علاوه بر اهمیت ذکر شده در فوق، بایستی تکمیل نمود که:

- (۱) تاکنون به صورت مستقل و مبسوط هیچ تحقیقی در مورد این نظریه در فقه اهل سنت انجام نشده و جای تحقیق و بررسی در مورد ایجاد حکومت فقیهان، مبتنی بر مبانی فقه اهل سنت خالی است.
- (۲) با توجه به گستره‌ی وسیع جغرافیای سرزمینی و جمعیتی مسلمانان اهل سنت، و سیطره‌ی روزافزون قدرت‌های مستکبر عالم، که صاحبان تمدن مبتنی بر مبانی مکاتب مادی و الحادی هستند، بر فرهنگ و تمدن مسلمین، ضرورت ایجاد نظام اسلامی فراگیر بیش از پیش نمایان می‌شود.

۵- پیشنهاد تحقیق:

طبق بررسی نویسنده، در منابع اهل سنت، در مورد شرایط حاکم و مشروعیت حکومت، بحث‌های زیادی شده و شمول مشروعیت حکومت و حاکم بسیار گسترده است. به طوری که حتی مشروعیت حکومت ظلمه و وجوب اطاعت و حرمت محاربه با آن هم دیده می‌شود. هم‌چنین در مورد شرایط حاکم، شرط عدالت، فقاقت و اجتهاد، بیشتر آرمان‌گرایانه به نظر می‌رسد. در مجموع این گونه بحث‌ها در منابع اهل سنت، هیچ‌گاه بر محوریت ولایت فقیه نبوده است.

نتیجه‌ی جستجوی نویسنده به صورت اجمالی چنین است:

الف- کتاب؛

به نظر می‌رسد در مورد این موضوع کتابی تالیف نشده ولی به صورت پراکنده و در ابواب بعضی از کتب فقهی و کلامی به این موضوع اشاراتی شده است.

به عنوان نمونه :

- صحیح بخاری، محمد بخاری.

- صحیح مسلم، مسلم بن حجاج نیشابوری.

این کتب از کتاب‌های حدیث و جزء صحاح سته است. صحیح بخاری معتبرترین کتاب حدیث نزد اهل سنت محسوب می‌شود که توسط حافظ ابو عبدالله محمد بخاری گردآوری شده است.

کتاب صحیح مسلم شامل مجموعه احادیثی از پیامبر است که در آن گفته‌ها و کرده‌هایش ثبت گردیده است.

در بخش‌هایی از این کتب اشاراتی به احادیث پیرامون شرایط حاکم و حکومت شده است.

- ماوردی، علی بن محمد، الاحکام السلطانیه، قم، بوستان کتاب، بی تا.

در ابوابی از این کتاب، نظریه‌های سیاسی در مورد نوع حکومت و شرایط حاکم آمده است.

ب- مقالات؛

چند مقاله در این زمینه نگاشته شده است. به عنوان نمونه:

(۱) مومنی، عابدین، ولایت فقیه از دیدگاه مذاهب فقهی اسلامی، مجله فقه مقارن، شماره ۶، (۱۳۹۵).

در این مقاله، نویسنده با توجه به شکل‌گیری حکومت طبق نظریه‌ی ولایت فقیه در اندیشه‌ی سیاسی شیعه، به دنبال پاسخ به این سوال اساسی است که آیا در فقه اهل سنت هم نظریه‌ی خاصی در مورد برپایی یک نظام سیاسی مبتنی بر ولایت فقیه وجود دارد؟ با تکیه بر نظریه‌ی ولایت فقیه و مشترکاتی مانند ضرورت وجود حکومت، ضرورت اجرای احکام، بیعت، شورا، اطاعت از حاکم، شرایط حاکم و ... میتوان به یک طرح مشترک در نظام سیاسی مطابق با مقتضیات فقه اهل سنت رسید.

۲) کلانتری، ابراهیم، بررسی تطبیقی نظریه‌ی ولایت فقیه از نگاه شیعه و اهل سنت، مجله پژوهش‌های انقلاب اسلامی، شماره ۲۶، (۱۳۹۷)

طبق نظر نویسنده‌ی این مقاله، اعتقاد به ولایت فقیه از اصیل‌ترین تفکرات در فقه اهل سنت و فقه شیعه است. حضور کسی که با داشتن ولایت، مسئول اداره‌ی جامعه باشد ضرورت دارد و همچنین این شخص حتما باید فقیه باشد که این دو شرط در ولایت فقیه جمع می‌شود.

۶- نوآوری تحقیق:

- ۱) با توجه به عدم تحقیق مبسوط و مستقل در مورد ولایت فقیه در فقه اهل سنت، این تحقیق در نوع خود کم‌نظیر است.
- ۲) در این تحقیق اهمیت و جایگاه فقه در حکمرانی دولت اسلامی و کاربرد فقه در نظام‌سازی و ایجاد ساختار حکومتی اهل سنت مورد بررسی قرار می‌گیرد.
- ۳) رویکرد حکومتی به فقه که یکی از نوآوری‌های جدی این تحقیق است نیز سبب می‌شود که یک نگاه جدید فقهی از موضوع به وجود آید.

۷- اهداف تحقیق:

- این تحقیق با توجه به اهمیت و جایگاه فقه در حکمرانی دولت اسلامی و کاربرد فقه در نظام‌سازی و ایجاد ساختار حکومتی چند هدف را دنبال می‌کند:
- ۱) رسیدن به راهکارهای بهره‌مندی از ظرفیت‌های فقه اهل سنت در ساختار حکومت اسلامی.
 - ۲) ارتباط و پیوند برقرار کردن میان سرزمین‌های اسلامی با تکیه بر مبانی مشترک دینی.
 - ۳) نشان دادن قابلیت‌های فقه حکومتی در عرصه‌های حاکمیتی و لزوم تلاش هرچه بیشتر برای نیل و حرکت فقه از نگاه فردی و سنتی به نگاه اجتماعی و حکومتی.

۸- فرضیه‌های تحقیق:

- (۱) با توجه به گستره‌ی مشروعیت حکومت در فقه اهل سنت که حتی حکومت ظلمه با قهر و غلبه را مشروع دانسته‌اند؛ و با وجود نظریه‌های: امام و امت، امت واحد و خلافت امت، ولایت فقیه هم توسط اهل سنت قابل پذیرش خواهد بود.
- (۲) بهره‌مندی از ظرفیت بالقوه فقه اهل سنت در ایجاد ساختار حکومتی فراگیر و ایجاد وحدت میان مسلمین تا رسیدن به آرمان امت واحد، دست‌یافتنی است.